

ministerstvo prosil za dovoljenje, da od gori omenjenih 300 gold. obrniti sme za tisek te knjige.

Z odpisom od 19. avgusta l. l. pod štev. 4344 je sl. ministerstvo to dovolilo s tem dostavkom, da se potem ta knjižica brezplačno razdeli ljudskim šolam in kmetom.

In tako se pripravlja Schleicherjeva knjižica za natis v slovenskem jeziku.

5. *Subvencije za povzdigo sviloreje* je prejel odbor spet letos 150 gold.; odbor je poskrbel, da nakupi za ta denar zdravega semena in ga razdeli svilorejcem, ki se bodo po javnem oklicu za-nj oglasili.

6. *Subvencije za napravo izglednih gnojnišč* (Musterdüngstätten) je ministerstvo družbi zagotovilo 300 gold.

V smislu dopisa sl. ministerstva od 18. junija l. l., št. 2697, je odbor pripravil za natis s podobo razjasnjen poduk, kako umno napravljati gnojnišča z gnojnimi jamami in je sl. ministerstvu razodel pravila, kako misli odbor premije deliti za napravo takih izglednih gnojnišč.

Ta pravila so: vsaka premija naj znaša 30 gld., — taticih premij naj bode 10, in sicer za dolensko stran 5, za Notranjsko 3, za Gorenjsko 2; — če se v enem delu dežele ne morejo razdeliti njemu namenjene premije, se ostanek premij razdeli v drugem; — pri delitvi teh premij se gleda pred drugim na posestnike manjših kmetijskih zemljišč, — velikim posestnikom se dadó pohvalna pisma.

Do zdaj sl. ministerstvo ni še rešilo te odborove vloge.

7. *Subvencija za nakup kmetijskega orodja* (mašin), ktero naj se po deželi razdeli za kolikor mogočo občno rabo, je sl. ministerstvo dovolilo 300 gold.

Ker ta subvencija ni velika, zato se morejo kupiti le manjša orodja; odbor je pisal vsem podružnicam, in nasvetovaje nektero posebno koristno orodje, kakor zboljšano Cugmajerjevo drevo, Brabantsko brano, osipavno drevó, Schobersberg-evo mašinicó za robkanje turšice, je pozval podružnice, naj izrekó svoje mnenje.

Večidel so že odgovorile podružnice na to vprašanje, in kedar odgovorijo vse, bode se orodje kupilo in razdelilo.

8. Ker je sviloznanstvo prišlo do tega, da se more po mikroskopični preiskavi izvedeti, ktera jajčica, kateri svilni črviči in kateri metulji so zdravi kateri bolni, — in ker je družba kmetijska poslala g. Schollmajer-a, osrbnika družbenega vrta, v Gorico v svilolorejno poskušalnico slavnega prof. Haberlandt-a, da je ondi opazoval te preiskave in se učil spoznavati bolezni svilnih črvičev, bilo je družbi potreba lastnega mikroskopa in sl. ministerstvo jej je dovolilo 100 gld. s tem pristavkom, da si ga naroči po prof. Haberlandtu.

To se je zgodilo in gosp. Schollmajer je letos že preiskaval črviče, metulje in jajčica, ki so mu došli od več kot 30 svilorejcev, tako, da zdaj za gotovo vemo, čegavo seme je zdravo, čegavo ne. Gosp. Schollmajer-u pa gré tudi hvala, da je učil tudi bogoslovce v tem preiskovanju, ki so si, ker so se z velikim veseljem udeleževali teh preiskav, dobro izurili v tem znanstvu, ktero po pravici se more pozdraviti, kot velik napredek v sviloznanstvu.

9. *Subvencija za statistiko kmetijstva.*

Po dopisu od 24. junija l. l., št. 3250, je sl. ministerstvo zagotovilo 500 gold. podpore, ako statistiko kmetijstva že za letošnje leto izdela gledé le na 5 poglavitnih žit, ki se pridelujejo na Kranjskem.

Gosp. Schollmajer, ud glavnega odbora, se je po naročilu odborovem poprijel tega težavnega dela in s pripomočjo glavnega odbora, nekterih podružnic, nekterih ces. uradnih in posamnih kmetijskih gospodarjev je, več časa potovaje po deželi, dovršil v 4 mesecih

delo, ki se ni omejilo samo v to, da je sestavil statistiko kranjskega kmetijstva o peterih glavnih žitnih pridelkih, temuč je tudi dovršil popis zemlje kranjske po njenih formacijah, klimatičnih razmerah in različnih gospodarskih osnovah, in vse to razjasnil z dvema ličnima zemljovidoma.

Izvedenci, ki so presojali delo, pohvalili so spis tudi o tej zadevi, da številke so resnične ali resnici vsaj, kolikor mogoče, blizo.

Z dopisom od 1. dne t. m. je odbor izročil tako izdelano statistiko sl. ministerstvu kmetijstva, ter ga prosil, da bi, ako se delo natisne, blagovolilo 300 iztisov brezplačno darovati družbi kmetijski, da bi ga razdelilo med ude, ktere zanimivajo statistični popisi.

10. *Za povzdigo predivstva* je c. k. ministerstvo z dopisom od 20. junija l. l., št. 3098, popolnoma odobrilo mnenje družbe kmetijske, da se pripravniki mladi kmetovalci pošljejo letos v Moravski Schönberg v veliko praktično učilnico za 8 tednov in je v ta namen družbi podelilo 600 gold. državne subvencije.

To se je zgodilo. Odbor si je izvolil za to poslanstvo gosp. Riharda Dolenca, ki je na viši akademiji v ogerskem Altenburgu dovršil študije iz vseh razdelkov kmetijstva in je po svojih izvrstnih spisih v „Novicah“ pokazal, da je ves pripraven za to poslanstvo; zraven njega sta se izvolila še Andrej Piskar, gruntni posestnik iz Motnika, in pa Janez Majaron, v kmetijstvu izvedeni sin gruntnega posestnika v Borovnici. Po dopisu vodstva Schönberške učilnice so se vsi trije dobro izurili v predivoznanstvu, in gosp. Rihard Dolenc je odboru podal rokopis s podobami, ki ga bo družba kmetijska dala natisniti v posebni knjižici, ktera bo naše gospodarje prav dobro učila umnega predivstva; Piskar pa je sam izdelal veči del orodja, ki ga je treba, da nastopi novo in bolj pot; to orodje ostane pri kmetijski družbi razpostavljeno v pogled. Gosp. Dolenc bode danes sam poročal o pomočkih za napredek našega predivstva. — Tako je vse pripravljeno, da se more domačemu našemu predivstvu odpreti pot zboljška in večega dobička.

To, slavni zbor, je v kratkih črticah pregled, za ktere reči je odbor letos ministerstvo prosil podpore in je že dobil ali pa mu je zagotovljena v skupnem znesku z 9950 gold.

S to podporo se bode zasejalo mnogo pločnega semena po naši deželi, ki bode obilo sadú rodilo v korist kmetijstvu našemu.

Ker pa družba kmetijska tudi vprihodnje in morebiti še v obilnejši meri in še za druge kmetijske razdelke se nadjati sme podpore — kajti iz vsega občenja s sl. ministerstvom kmetijstva odbor radosten vidi posebno prijaznost do naše družbe, — zato stavi glavni odbor predlog:

1. naj sl. zbor v dovoljno vednost vzame to sporočilo o porabi državne subvencije, in

2. s posebnim pismom zahvalo izreče sl. ministerstvu za toliko zdatno podporo kmetijstva kranjskega. —

Sporočilo se je radostno sprejelo in gosp. ministru je bila zahvala brž po telegrafu naznanjena.

(Dalje prihodnjič.)

Národno gospodarstvo.

Nastop delovanja „Slavije“ po okrajnah slovenskih.

Gospod Jan Ladislav Černý, poročnik „Slavije“, vzajemne zavarovalne banke v Pragi, že je nastopil svoje delovanje kot prvi tajnik glavnega zastopa „Slavije“ za dežele slovenske s sedežem v Ljub-

ljani. S tem se začenja pri nas prvi zavod te baže, ki je slovanski, za slovanstvo sploh, in za Slovence posebej jako važen. Važen za slovanstvo zato, ker je prvi zavod, ki uresničuje idejo slovanske vzajemnosti na polji obrtnije in kupčije. Važen za nas, ker hitro osvobodi veliki del ljudstva in posebno našega kupčijstva iz rok tujih akcijonarnih zavodov. Ker nimamo v oži svoji slovanski domovini založnic, hranilnic, založilnih, pridobovalnih in začetnih društev, kakor bratje Čehoslovani, moramo, ako se hočemo osvoboditi iz rok nemškutarske in lahonske aristokracije, podpirati take zavode, ki se širijo pri nas iz širje, tedaj tudi naše slovanske domovine. Tak zavod je v „Novicah“ že omenjena „Slavija“, vzajemna zavarovalnica v Pragi, ktero so založili in jo podpirajo imenitni českoslovanski narodnjaki, kakor dr. Fr. Palacký, historiograf česke kraljevine, Jurij knez Lobkovic, grof Otokar Černin, Janez Skrejšovský, lastnik „Politike“ in „Pokroka“, dr. Fr. L. Chleborad, pisatelj in osnovelec českoslovanskih delalskih društev, in drugi. „Slavija“ daje svoje zaloge na dobičke z eskomtovanjem bankinih menjic, s posojili na platežne papire, s posojili na sirotinsko gotovost, s kupovanjem borznih papirjev, zemljišč itd., ter nam more dati popolno nagrado za drago uvero (kredit) tujih in nenarodnih zavodov. Tedaj je vredna, da jo narod naš krepko podpira z obilnim pristopanjem. Področje „Slavije“ je tako obširno, da je vsacemu mogoče, se nje kot družbenik vdeležiti. Kakor sledi iz inserata, ki ga v današnjem listu razglasujemo, so trojni zavarovalni odbori, v katerih je „Slavija“ jako znamenite vspehe dosegla, in sicer: 1) zavarovanje za življenje; tu sem spada preskrbovanje otrok, doto o ženitovanji, dohodke itd.; 2) zavarovanje za smrt; tu sem spada preskrbovanje vdov in sirot, in 3) osnivanje društev za vzajemno podedovanje z načelom: združiti več oseb brez ozira na stan, starost, spól ali občinstvo, da se potem vloge za zavarovane ude pomnožijo prvič z obrestmi in z obrestmi od obresti, drugič z bankinino kupčijo, in tretjič s podedovanjem po takih udih, ki zapusté svoje tirjatve v prid določene dôbe pričakalih udov, ako so umrli pred si izgovorjenim časom. — Po sijajnem vspehu, ktereга je „Slavija“ dosegla v kratkem času svojega obstanka, bode ona še razširila svoje delovanje, ter ima k temu tudi že dovoljenje, tako da začenja zdaj tudi zavarovanje proti škodi ognja in toče.

Iz vsega srca voščimo bratom Čehom k prvemu temu kupčijskemu delu vseslovanškemu srečni uspeh, ter upamo, da bo „Slavija“ v kratkem tudi nam Jugoslovanom domači narodni zavod.

Delovanje

deželnega zbora kranjskega 1869. leta.

v.

Konečno hočemo razložiti še, kako se je deželni zbor poganjal za to, da bi se uresničila narodna ravnopravnost, zlasti pravice po glasovitem členu 19. državnih osnovnih postav zagotovljene gledé na šole in uradnije.

Predno pa začnemo o tem popis po stenografičnem zapisniku, nam se potrebno zdi, zastran šol nektare okoliščine posebno omeniti, ter je blagovoljni pazljivosti častitih bralcev posebno priporočiti.

Znano je namreč, da naši nasprotniki nemškutarji, *) to je, taki domači ali tuji ljudje, kateri ne privoščijo

našemu jeziku tistih pravic, ki jih imajo jeziki družih narodov, ampak ki delajo z vso silo na to, da bi slovenski jezik bil pankrt, nam tuji nemški jezik pa gospod, naše ljudi posebno sleparijo in begajo s tem, da trdijo, da hočejo národni možje, zlasti slovenska večina deželnega zbora, nemščino iz naših šol popolnoma pregnati, tako, da bi mladina, ki bi prišla iz teh šol, ne znala nič nemškega, ampak samo slovensko. Al ta trditev, kakor se bo iz govorov in sklepov deželnega zbora precej videlo, je od konca do kraja grda laž in ena tistih nepoštenih zvijačin, s katerimi lisičji nemškutarji naše dobrovoljno in neskušeno ljudstvo v svoje mreže lové, da bi slovenski jezik in slovenski narod še naprej zatirali in gospodovali. Ti vrugi nam še imé, ki ga naš narod po rodu svojem od nek daj ima, namreč da smo Slovenci, zatreti hočejo, češ, da to imé se je skovalo še le 1848. leta! Ker se dežela imenuje Kranjska, je tem lisicam lahko, nevedno ljudstvo slepariti s tem, da pravijo: „mi smo Kranjci“ in pod „Kranjcem“ skrivajo potem nemškutarja. Kakor pa so v deželah gornje in dolnje Avstrije, Bavarskega, Pruskega itd. bivajoči narodi vsi Nemci in je njih jezik nemški, — kakor so na Beneškem, Neapolitanskem, Rimskem itd. bivajoči narodi Lahii in njihov jezik laški, tako mi na Kranjskem, dolnjem Štajarskem, Koroškem itd. bivajoči smo Slovenci po rodu in naš jezik je slovenski jezik. Kdor drugače govori, je slepar; bojite se ga: volk je v kožuho ovčjem!

Govori in sklepi, ki jih prinesemo, pričajo določno in jasno, da v deželnem zboru ni šlo za to, kateri in koliko jezikov naj se uči, ampak le zato, v katerem jeziku naj se učé potrebne vednosti, kateri jezik naj bo v šolah na Kranjskem učni jezik. Deželni zbor ni nikdar mislil na to, da bi tuje jezike iz šol pregnal; on ni nikdar preziral latinskega pregovora: „kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“. On je le zahteval, in bode tudi zanaprej na vso moč zahteval, dokler se ne dopolni to, da se, kakor pri Nemcih, Lahih, Magjarih in vseh družih narodih, tako tudi pri nas učijo jeziki in vse druge reči v tistem jeziku, ktereга mladina najbolj razume, to je, v maternem jeziku. Ne samo pravica, temuč tudi pamet in natora zahtevate, da tisti, kdor uči, govori v takem jeziku, da ga podučevani razume, drugače je vse njegovo delo prazno in le muka za učence. Ali bi ne bil to narobe svet, ko bi jel na pr. kak duhoven slovenskemu ljudstvu s prižnice po nemško pridigovati, in mu po nemško verske in druge resnice razlagati? Ravno taka je v šoli. Ali so mar naši visokočastiti rojaki, ki so šli v daljno Ameriko divjim Indijanom oznanovat sveto vero, Baraga, Pirc, Mrak itd. v nemškem podučevali? Nikdar! Ampak hiteli so učiti se indijanskega jezika, hiteli pisati indijanske bukve, in tako te divje narode s pomočjo njih maternega jezika za vero in civilizacijo pridobivati. Ali mar ni naš slovenski jezik vsaj toliko vreden, kakor jezik indijanskih divjakov?

Ako je tedaj res, da je materni jezik najpripravnejši za podučevanje; ako je res, kar se tajiti ne dá, da je materni jezik neobhodno potreben, če se hoče uspešno podučevati, potlej je gotovo tudi to res, da slovenski učni jezik šolskemu uku sploh, in tedaj tudi nemščini ali drugim tujim jezikom ne bo v škodo, ampak v korist.

Domač jezik v šoli in potem v uradnji (kanceliji) pomeni pa tudi domač kruhek. Prejšnja leta, ko se pri nas na slovenski jezik še nič ni oziralo, takrat so bile skoraj vse boljše službe v tujih rokah; naši domači ljudje niso prišli do tega; dandanašnji je za to stran že mnogo boljše, al to se bode še boljšalo, kolikor bolj se bo slovenščina pri šolah, uradih in armadi potrebovala. Najlepši izgled imamo zastran tega nad

*) Od nemškutarja se loči pošten Nemec, ki vsacemu narodni privošči, kar je njegovo.